

prof. dr.
Nevzat Tarhan

BİLGELİK

PSİKOLOJİSİ

**Rasyonel İnanç, Spinoza'nın Yanılgısı
ve Evrimin Evrimi**

“NE EKERSEN NE BİÇERSİN” RETORİĞİ

Yağmur eken fırtına biçerse,
 Irkçılık eken şiddet biçer
 Kin eken düşmanlık biçer
 Korku eken dehşet biçer
 Öfke eken saldırganlık biçer
 Kıskaçlık eken fitne biçer
 Küskünlük eken keder biçer
 Kuşku eken korku biçer
 Kibir eken kötülük biçer
 Hırs eken hasaret biçer
 Tembellik eken dilencilik biçer
 Korkaklık eken zillet biçer
 İsrar eken yoksulluk biçer
 Nefret eken düşmanlık biçer
 Yalan eken haysiyetsizlik biçer
 Acelecilik eken yanlış biçer
 Aşırılık eken karıştırmayı biçer
 Bencillik eken yalnızlık biçer
 Sınırsızlık eken vahşet biçer
 Sorumsuzluk eken kabalık biçer
 Dünyevi kutsallık eken tapınma biçer
 İnat eken zihinsel körlük biçer
 Kendine tapmayı eken zulmet biçer
 Kötü bakış eken düşmanlık biçer

Çok konuşma eken soğukluk biçer
Sevgi eken yakınlık biçer
Şefkat eken muhabbet biçer
Nezaket eken saygınlık biçer
Ümit eken gelecek biçer
Cömertlik eken güven biçer
İyi niyet eken mutluluk biçer
Samimiyet eken dostluk biçer
Tevazu eken yakınlık biçer
İyilik eken barış biçer
Kanaat eken özgüven biçer
Şükür eken nimet biçer
Cesaret eken onurluluk biçer
Adalet eken huzur biçer
Vefa eken dostluk biçer
Hillet eken rahmet biçer
İlahi kudsiyet eken sonsuzluk biçer
Doğruluk eken izzet biçer
Sabır eken zafer biçer
Haddini bilmeyi eken iki dünya huzuru biçer
Sorumluluk eken hürmet biçer
Merhamet eken iyilik biçer
Az konuşmayı eken kemalat biçer
Güzel bakış eken iç zenginliği biçer
Rabbine bağlanmayı eken ölümsüzlük biçer
İnsani değerleri eken insanlık biçer

Nevzat Tarhan

*Az yiyerem hekimle iřim olmaz,
Düz giderem hakimle iřim olmaz*
Azeri Türklerinden bir özlü söz

ÖNSÖZ

İnançların laboratuvara girmesi gerekir diye bir iddia ile bu kitabı yazmaya karar verdim. Bunun sonucunda rasyonel inançla rasyonel olmayan inancın ayrımını yapıp bilimsel sağlamlığı ortaya koymak gibi bir tezi sizinle tartışmaya açıyorum. “Tanrı’yı ve dinleri insanlar mı yarattı?” diyenler bu kitabı mutlaka okumalıdır. Evrendeki mükemmel düzeni ve muhteşem işleyişi gördükten sonra, fiziksel olan ve olmayan anti-madde gibi gerçeklerin kanıtlarından sonra kafalarındaki sorulara cevapların netleşeceğini düşünüyorum. Hipotezim evrenin insan beyni gibi bir simülasyon olduğu ve her simülasyonun bütün ihtimalleri hesap eden bir “simülatörü” olması gerektiği bilimsel kanıtı üzerine oturuyor. Kuantum bilgisine göre evren bir veri tabanıdır, yani yazılmış simülasyondur. (Levh-i Mahfuz). Bu nedenle en rasyonel inanç her şeyi kontrol edebilen, her seçeneği hesaplayabilen mutlak ilim, güç, irade ve hikmet sahibi bir yüksek karar verici ihtiyacının kaçınılmaz olduğu akıl yürütme yöntemidir. Ateş ve dumanı görüyorsak artık bizzat dokunmamız gerekmez, ilmen Tek Tanrı (Tevhid) gerçeği zorunlu varlıktır. Bu çağda her lise öğrencisi İbn-i Sina gibi sorguluyor. Evrene bu gözle bakalım istedim.

Bu çağ “iyi-kötü, doğru-yanlış, korku-güven, güzel-çirkin, gerçek-hayal, var oluş-yok oluş, özgürlük-sorumluluk, üretim-tüketim, sosyallik-yalnızlık, hız-sabır ve haz-mutluluk” dengesini kuramadı. Covid-19 pandemisi bir trajedi olarak bize ayna oldu, yaşam felsefelerine mola verdirdi ve bir moratoryum yaptırdı. Muhasebe yapıp hayata yeniden bakmak durumundayız. Doğayla, diğer insanlarla,

toplumla, varoluşla, kendimizle, Yaratıcı ile ilişkilerimizi yeniden düzenlemek zorundayız. Ya iyiye ya da kötüye evrilmemiz, aldığımız pozisyonla ilgili olacaktır.

Davranış dengemizi sağlayan sistem (ön-frontal beyin) insanın doğru eğitimini de sağlar. Frontal beyin olmazsa ahlak da medeniyet de olmazdı. “Biyo-psiko-sosyo-spritüel modelle” yeniden düşünmek, yeni felsefi okumalar yapmak, nöro-felsefeyi, nöro-kuantolojiyi bu menzile almak gerekiyordu. Kaos teoremine göre evren mükemmel bir düzen halindedir ve yaptığımız hatalarda yaşam olayları da bu düzenin bir parçasıdır.

Bizi yedeğine almış sürükleyen bir zaman ve çağdayız, sele karşı olmayalım, kendimizi de bırakmayalım ama kontrolü de kaybetmeyelim diyorsanız bu kitap çok işinize yarayacak.

Bu kitabı yazma yolculuğuma sebep olan gerekçeler bazı yaşadıklarımıdır. Duygu temelli bir toplumuz; bu toplumlar kolayca fanatikleşebiliyor ve dost düşman tanımlarını değiştirebiliyorlar. Bu konular kolayca kutuplaşma konusu haline gelebiliyor. Gençler deizm, ateizm, varoluş sorularını çok soruyorlar. Dijital nesil özgürlükçü ve çoğulcu; eleştiriyi çok yapıyor. Hem de aceleci, sabırsız ve kolaycı ama çok sevimliler. Ancak dijital dünyanın yerlisi olmayan bizler bu kuşakları anlayamıyoruz. Hem genç neslin hem de onlara muhatap kitlelerin ikna olması gerekiyor. Bu çağın en önemli gerçeği, bilimsel sağlamlık, yani kanıt temelli açıklamalardır. Din ve fen bilimlerini birleştirmek amacıyla “Bütüncül Bilim, Araştırma ve Uygulama Merkezi” açmak istedim. Fakat bürokrasi ikna olmadı, gerekçesini araştırdım. “Bilim ayrı inanç ayrı, bir araya gelemmez” zihinsel tuzağı var. Bu bir önyargı yani *bias*, ancak “doğru kabul edilen bu yanlış” o kadar çok inanan var ki. Ben bu konuda önce kendimi ikna etme ve gerekçe toplama yolculuğuna çıktım. Felsefeden nörobilime ve kuantuma kadar artı ve eksisi ile en etkili kısa ve çarpıcı bilgileri toplayıp, analiz edip, sentezleyip ihtiyaç hisseden kişilere sunuyorum. Önce ben inanmalıydım. Covid-19 pandemisinin sunduğu zaman fırsatını böyle değerlendirmeye çalıştım.

Ben sizi bu konudaki zihin yolculuğumda yol arkadaşlarım olarak görüyorum. Hedef, hakikat arayışı; yöntem, bilim-inanç sentezi... Sonuçları birlikte toplamak ümidiyle teşekkürlerimi sunuyorum.

Birinci kitabın ilk bölümünde genel bir değerlendirme yaptım. “Din bilimleri ile fen bilimlerinin sentezi mümkün mü?” sorusuna bu bölümde cevap bulabilirsiniz. Spinoza değerlendirmem, beyin ve ruhsal deneyimler, bilimin yaratılışı hesaba katması, Higgs Bozonu-Tanrı Parçacığı tezinin bilimsel temeli, Yaratılış ve Evrim ikilemi gibi zor konularla birinci kitabı tamamlıyorum. İkinci kitapta nasıl karar verdiğimizizin ve kontrol duygumuzu nasıl yöneteceğimizin, iç ve dış kontrolü sağlama becerilerimizle bilimsel birikimlerin, iyi-doğru-güzel paradigmasının “İyilik Bilimi” olarak ortaya çıkışının ve bilgelik öğretilerinin analizini yaptım. Anlam bütünlüğü sağlamak için iki kitabın birlikte ele alınmasının önemini de vurgulamak istiyorum.

Tespitlerimi **bilimsel soğukkanlılığı kaybetmeden** sizinle paylaştığımı düşünüyorum. Geri dönüşleriniz çok değerli. Bana yol arkadaşı olanlara teşekkür ediyorum.

19 Mayıs 2021

Prof. Dr. Nevzat Tarhan

PANDEMİ SONRASI İÇİN “KÜRESEL İYİ OLUŞ MANİFESTOSU”

Üsküdar Üniversitesi Senatosu üyeleri olarak bizler, bir kaygıyı dile getirme ve dünyanın geleceği için çözüm önerilerinde bulunma ihtiyacı hissettik. Küresel bir yeniden yapılanma (*Great Reset*) konusunda bizi düşünmeye sevk eden pandemiden ötürü başta toplumumuz olmak üzere dünyadaki genel umutsuzluktan endişeliyiz.

İnsanlığın maruz kaldığı Covid-19 pandemisinin trajedi haline dönüşmesiyle birlikte, güçlü ve ilerlemiş sağlık sistemlerine rağmen küresel adalet ve çevre sorunlarının belirginleştiğini görüyoruz. Tüm dünyada zafiyet, yetersizlik, çaresizlik, yalnızlık ve umutsuzluk hislerinin yaygınlaşması dikkatimizi çekiyor. Karar vericilerin, dünyanın iyiye gitmesi için farklı görüşlere ihtiyaçları var. Küresel barışın, doğal güzelliklerin ve bireysel mutluluğun iyiye evrilmesi için tespitlerimizi ve önerilerimizi açıkça beyan etme sorumluluğu hissediyoruz.

Bugün bizler; ülke, ırk, renk, kültür, din, inanç, ideoloji ayrımı yapmaksızın en şerefli varlık olarak tanımlanmasına rağmen, “do-yumsuz, sınır tanımayan, benmerkezci, hedonist tatminden başka amacı önemsemeyen”, yüksek insani değerlerden yoksun insan karakterinin ön plana çıktığını görüyoruz. Bu nedenle geleceğimizin ve güzel mavi gezegenimizin daha barışçıl, daha sürdürülebilir, daha adil ve yaşanılır olması için bu bildiriye imzalıyoruz.

İnsanlığın yaşadığı bu trajik süreçte, gelir eşitsizliğinin, ekonomik adaletsizliğin ve yoksulluğun küresel olarak artışına şahit oluyoruz. Kıtalararası göçlerin daha çok artacağını öngörüyor ve

bunun farkına varılmasını istiyoruz. Dünyada duvarların değil, köprülerin inşasına önem verilmesini talep ediyoruz.

Pandemi sürecinde sağlık hizmetlerine ulaşım konusunda eşitsizliklerin çok daha fazla arttığını gözlemliyoruz. Temiz suya ve sağlığa erişimi sınırlı olan yoksul ülkelerde yaşayanların, ekonomik ihmale maruz kaldıklarını ve bunun insanca olmadığını beyan ediyoruz.

Pandemi sürecinde yaşanan bedensel ve psikolojik rahatsızlıkların, küresel olarak mutsuzluğu, yalnızlığı, madde bağımlılığını, şiddeti, depresyonu ve intihar eğilimlerini artıracığından endişe ediyoruz. Ülkelerin yöneticilerinin silah ticaretine ve küresel hâkimiyete verdikleri önem kadar, bu duruma önem vermeyeceklerinden endişeliyiz. Tüm insanlığın refahını gözeten, bireysel değil küresel huzur anlayışını talep ediyoruz.

Sosyal ilişkilerin az olması, güvenli bağlanma ihtiyacını daha fazla artırdı; gelecek kaygısı ve sürekli ölümle burun buruna yaşamak insanların korkularını yükseltti. Bu nedenle 21. yüzyılda küresel bilgelik değerlerine daha çok önem verilmesinin, sağlık, kültür ve eğitim politikalarında göz önüne alınmasının önemini vurgulamak istiyoruz. Düşünen ve sorumluluk alan bir varlık olarak insanın, anlam arayışında sadece kendisini düşünmesinin bir yanılgı olduğunu beyan ediyoruz.

Pandemi sürecinde doğaya çok hoyrat davrandığımızı ve sanki doğanın bizden intikam almaya başladığını fark etmeye başladık. Acımasızca doğayı katlediyoruz; ekosistemi zorluyoruz, küresel ısınma ve çevre kirliliği ile panik değer sınırına ulaşılmasını çaresizce izliyoruz. Güç ve büyüme arzusu ile hâkimiyet hırsı nedeniyle kendi kendimizi kandırdığımızı fark ettik. Eğer doğaya saygılı bir büyüme, dokulara saygılı bir hekimlik ve insan ruhuna değer veren bir politika geliştiremezsek, artan adaletsizlik doğayla birlikte insan türünü de bitirecektir. Doğaya saygılı, daha dengeli, tahripkâr olmayan ve tüketirken değer üreten bir yaşam anlayışıyla gelecek nesilleri yetiştirmemiz gerektiğini beyan ediyoruz.

Pandemi krizini insanlık için sadece bir tehdit değil, aynı zamanda yüksek insani değerlere ulaşma yolunda bir fırsat olarak görüyo-

ruz. En büyük düşmanımız; önyargı, ayrımcılık ve doyumsuzluk... En büyük ihtiyacımız ise empati, adalet ve güvendir. Küresel adalet terazisinin menfaat terazisini dengelemesinin en önemli ve öncelikli gerçeklik olduğuna inanıyoruz. Küresel adalet sağlanmadıkça, kendi evimizde de huzurun olamayacağını beyan ediyoruz.

Dünyanın çatışmalarla dolu olduğunu, bu küresel felaket karşısında bile iş birliği yapılamadığını, ayrımcılığın ve tarafgirlik hastalığının arttığını üzülenek görüyoruz. İnsan, kendi türünü yok edebilme kapasitesinde olan bir varlıktır. Tüm savaşların ve nükleer gücün yol açtığı insan kıyımlarında bunu gördük. Kutuplaşmaların değil ortak ideallerin, kendi toplumumuzun değil tüm toplumların menfaatlerinin, gücün değil hakkaniyetin egemen olduğu bir yaşamın sürdürülebilir olacağına inanıyoruz.

21. yüzyılda başlıca değer “bilgelik” olduğunu, küresel adalet olmadan küresel barışın sözde kalacağını beyan ediyoruz.

Bilgeliliğin sadece sözde ve soyut bir tavır olarak kalmaması, aksine günlük hayatımızın bir parçası ve yaşam pratiğimiz bir değeri olması için çabalayacağımızı taahhüt ediyoruz.

Sonuç olarak dünya liderlerini, düşünürlerini ve tüm kamuoyunu “Rastgele İyilik” düşünmeye; çıkarsız ve ön koşulsuz olarak bunları hayata geçirmeye davet ediyoruz. “Tatlı bir tebensüme, güzel bir söze, sevgi dolu bir bakışa, sıcak bir dokunuşa” hepimizin ihtiyacı var. Hem akıllara hem de gönüllere dokunabilecek farkındalıkların Covid-19 travması sonrasında toplumsal mutluluğu ve bireysel iyi oluşu sağlayabileceğini beyan ediyoruz.

İnsanlık için atılan her küçük adım, büyük umutlar taşır. Yaşam varsa, umut da vardır; tabii eğer ders çıkarmayı başarabilirsek... 22 Nisan Dünya Günü’nde en iyi dileklerimizle kamuoyuna sunarız.

22 Nisan 2021

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ SENATOSU ADINA

Kurucu Rektör ve Yönetim Üst Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Nevzat TARHAN

Not: APA, American Psychiatry Association 1-3 Mayıs 2021’de yaptığı e-kongrede ana tema olarak “Zor Zamanlarda Beyin ve Zihin Yoluyla Adaleti Bulmak” konusunu seçmiştir.

NE NEYİ İSTER

Doğruyu görmek şeffaflık ister
Doğruya inanmak gayret ister
Doğruyu anlamak hikmet ister
Doğruyu aramak samimiyet ister
Doğruyu bulmak dürüstlük ister
Doğruyu takip etmek salabet ister
Doğruyu söylemek cesaret ister
Doğruyu kabullenmek teslimiyet ister
Doğruyu gözetmek adalet ister
İç huzuru helal kazanç ister
Doğruyu keşfetmek muhakeme ister
Adaleti sürdürmek hakkaniyet ister
Adaleti hakim kudret ister
İki dünya huzuru inançta tevhid ister
Temiz, huzurlu ve onurlu hayat iyi niyet, güzel gayret ister

Nevzat Tarhan